

az esztétikai fogékonyság szélesítése a testvérműzsák bemutatásával; az anyanyelv ápolása, szépségeinek tudatosítása; a közölt kislexikon segítségével a nagylexikon használatára szoktatás, továbbá az ismeretek bővítése. Mindez

együtt jellemzi a Kincskeresőt, mely ma valóban legkeresettebb irodalmi folyóiratunk, bár kétezer példánya kézről-kézre jár, mégsem juthat el mindenkihez, aki olvasni szeretné.

(B. É.)

Hátrányos helyzetű gyermekek között

Engedtessek meg nekem, hogy gondjaimról beszéljek, amikkel a makói József Attila Városi-Járási Könyvtár újravárosi letéti könyvtárában dolgozva szembe találtam magam.

1970-ben vettem át a modern tömegszervezeti székházban elhelyezett könyvtárat, melyet korábban vonzónak, barátságosnak, meghittnek képzeltem. A várakozással ellentétben öreg polcok, komor, sötét íróasztal, kopár falak fogadtak. Még egy cserép virág sem törte meg a nyomasztó egyhangúságot. A könyvek össze-vissza heverték a polcon. Már csak azt reméltem, hogy pontos kölcsönzők, kedves, vidám, de csöndes gyerekek fedeltetik el majd velem a családást. Lassan jöttek is. Egy-két olvasó szálíngózott csak, s minden köszönés nélkül, meglepetten vették tudomásul, hogy új könyvtárossal állnak szemben.

— Ezöket hoztam — mondta az egyik gyerek, felém nyújtva a könyveket. De olvasójegye nem volt, azt sem tudta, hányas sorszám alatt iratkozott be. A napló végiglapozásával sikerült megtalálnom a nevét, sorszámát. A nehézséget már csak az okozta, hogy a megadott sorszámmon más olvasó személyi lapja volt található. Végül minden egyes lapot átnézve sikerült rábukkannom a „szükségesre, s kiderült, hogy a fiúnak a könyvet immár fél éve vissza kellett volna hoznia.

Ilyen és ehhez hasonló problémák merültek fel hónapokon keresztül addig, *míg minden olvasó egyszer meg nem fordult a könyvtárban.* Talán ez volt számomra a legnehezebb időszak, hiszen nem tudtam, valójában mit követelhetek az olvasótól.

Probléma problémát követett. Az előre elképzelt **pontos, fegyelmezett** gyerekek helyett **hanyag, neveletlen hangoskodókkal** kerültem szembe. De sikerült megszüntetni a kölcsönzés ideje alatti fülsiketítő lármát, hangoskodást, ugrálást, a könyvek szétdobálását. Gyakran figyelmeztettem, intettem a gyerekeket, s bizony minden alkalommal meg is kaptam a magamét: „A másik könyvtáros néni nem volt ilyen szigorú! Felszólítást sem küldött!” Vagy: „Nem viszek könyvet, mert felszólítást kaptam!”

Elgondolkoztam: valóban szigorú vagyok? Hiszen én csak azt várom el, amit a ma kulturált embere elvárhat, megkövetelhet a gyermektől is. S ekkor magukra a gyerekekre bíztam, *döntsék el, melyik viselkedés a helyes, hogyan illik viselkedni a könyvtárban.* Nagyon nehezen, de véleményt nyilvánítottak. Heylesen foglaltak állást, belátták, hogy zajban nem lehet olvasni, dolgozni. Nincs értelme a sértődésnek, ha felszólítást kapnak, inkább pontosak lesznek. Nagy részük e szerint is cselekszik, de kivételek még mindig akadnak.

Miután sikerült megoldani ezt a kérdést, újabb feladat várt rám. A kölcsönzés alatt gyakran annyi időm sem volt, hogy gyorsan a helyükre rakjam a behozott könyveket, hiszen jöttek-mentek az olvasók, és két óra alatt nem futotta mindenre. A kölcsönzés után egy órán át rakosgattam, rendezgettem a könyveket. Nagyon elkeserített, hiszen ez az idő éppen elég lett volna arra, hogy a polcokat átnézzem, megigazítsam a könyveket, s elkészítsem a statisztikát. Ez készítetett arra, hogy megtanítsam a gyerekeket, *hogyan kezeljék a könyveket,* melyik hova kerül. Játékos formában — szinte észrevétlenül — megtanulták, hogy Móricz Zsigmond műve az M-hez, Jules Verne könyve pedig a V-hez kerül. Ma már egyetlen könyv sem hever az asztalon, átvétel után azonnal a helyére teszik. Sőt néhányan, ha észreveszik, hogy nem a helyén van egy könyv, maguk figyelmeztetik társukat, vagy nekem szólhatnak. Azzal, hogy az asztalról lekerültek a könyvek, jobban szemmel tarthatom a gyerekeket. Kezdetben több lopás is előfordult, amit sikerült leleplezni. Volt, akit időlegesen kitiltottam a könyvtárból, mert nemcsak lopott — ezt nem is tiltolta —, de magatartásával a többi gyerekre is károsan hatott.

Nagy gondot okoztak az ócska polcok, a szűk hely, a még mindig tartó sivár körülmények. Mivel akkor még a városi tanács művelődésügyi osztályán dolgoztam, sokszor találkoztam a város vezetőivel, s beszélgetés közben a „könyvtáramról” is szó esett. Egy ilyen beszélgetés eredménye az lett, hogy a *könyvtár berendezése kicserélődött.* A régiek

helyére padlóhoz rögzített, fekete csóvázás polctartók kerültek, natúr színű lakkozott polcokkal. Azok emlékéit már csak a kézikönyvek és a mesék könyvek számára visszatartott két polc őrzi. A nagy, ormótlan íróasztal helyére új kölcsönző asztal került.

A könyvtárt az olvasóktól kapott virágokkal és a saját philodendronnal, valamint gyermekmunkákkal díszítettem, így a *helyiség hangulatosabbá vált*.

A másik gondom az volt, hogy a kölcsönzési idő rövideje miatt nem volt alkalmam — csak néhány perc —, hogy egy-egy felnőtt vagy gyermekolvasóval foglalkozzam. Ez szülte a gondolatot, hogy *kis könyvtárost válasszak*. Aki azonban nem a legjobb tanuló, nem is a legszorgalmasabb olvasó, de nem is kiegyensúlyozott anyagi helyzetben levő családból származó gyerek lett. Egy olyan kislány, akiről kiderült, hogy azért van itt mindig a könyvtárban, mert odahaza egyedül lenne. A tél fényes csillaga alatt éjszaka 11—12 óráig is az utcán üldögél, mert a szülők ki tudja, hol vannak! Ez a kislány ügyel a mesepolcra, társaira, s ha kell, kölcsönözni is tud. A másik egy nagyobb, 6. osztályos, szerény kislány. Ők önként jelentkeztek, tetszésük szerint segíthetnek. Így többet tudok a kölcsönzőkkel foglalkozni.

A felszabadult időmet arra fordíthatom, hogy egy-egy elolvasott könyvről érdeklődjem, vagy segítsek a könyvek kiválasztásában. Közben a gyerekek mesélhettek egész napi munkájukról, vagy éppen iskolai problémájukhoz kértek segítséget. Sokszor adtak — s még mindig is adnak — figyelmeztetésre okot, gyakran modortalannul beszélnek a felnőttekkel, sokszor velem is, hiszen nem tudják, hogy így nem szabad. A modortalan, az illetlen, durva beszédet a családi házból és az utcáról hozták magukkal.

Lehet, hogy túlzásnak tűnik mindez, de ha elmondom, hogy ezeknek a gyerekeknek egy része az úgynevezett hátrányos helyzetű, sőt veszélyeztetett környezetből került ki, iszákos, nemtörődöm szülők gyermeke, és sok közülük cigány, már kevésbé tűnik túlzásnak. Nos, ezekre a gyerekekre gondoltam, és elsősorban ezeknél gyűltek meg igazán a problémák, hiszen nem elriasztani, hanem *megnyerni akartam őket*. A jóra inteni azáltal, hogy helytelen, kifogásolható viselkedésükkor saját véleményükre voltam kíváncsi; pontosságra, rendre szoktatni azáltal, hogy vigyáznak a könyvekre, s a polcokat rendben tartják; esztétikai érzéküket fejleszteni azáltal, hogy egy virágot hogyan helyeznek el, vagy a mesepolcot hogyan teszik hangulatosabbá egy-

egy könyv változatos elhelyezésével. S ez lassan, nagyon lassan folyt, folyik, de hiszem, hogy *eredménye lesz*, mint ahogyan azt máris tapasztalom.

De még mennyi nehézség van! Az olvasók száma még mindig lassan emelkedik. A gyermekolvasóké azért, mert az említett hátrányos helyzetű családokból kikerülőket szinte *tiltják a könyvtártól*, másrészt mezőgazdasági fizikai dolgozók gyermekei járnak ide, akiket a szülők rendszeresen bevonnak a mezőgazdasági munkába, vagy a háztartásban kell segíteniük. A körzet felnőtt lakossága túlnyomó részt tsz-tag, mezőgazdasági munkás, aki napkeltétől napnyugtáig dolgozik, nincs ideje olvasni, könyvtárba járni. *De nem is látja be* azt, hogy a könyv, az olvasás is pihentet, szórakoztat, s amellett a leghasznosabb időtöltés. Megpróbáltam néhány lépést tenni ennek érdekében is — nem eredménytelenül. Sikerült néhány szülőt megnyerni, ezek gyermekeik közvetítésével kölcsönöznek, oivasnak, rám bízván a könyvek kiválasztását. S már lassan-lassan azt veszem észre, hogy nemcsak ezeknek az olvasóknak, de a könyvtárban kutató-keresgélő gyerekeknek, felnőtteknek is én ajánlom a könyvet. Ez egyre nehezebb lesz, hiszen minden könyvet nem ismerek, nem is ismerhetek. De nagyon hasznosak azok a *beszélgetések az olvasókkal*, melyekből megtudom, melyik könyv miről szól. Nagy segítséget nyújt néhány kedves felnőtt olvasó figyelemkeltése is egy-egy könyvre, melyet felnőtteknek vagy gyerekeknek ajánl. Jó segítőtárs az az olvasónapló is, melybe a gyerekek szabad elgondolásuk szerint, alkalomhoz, időhöz nem kötve, beírják egy könyv tartalmát, illetve véleményüket az olvasott könyvről.

A múlt év őszén próbáltam bevezetni — feláldozva minden második vasárnap délelőttömet — a könyvtári gyermekfoglalkozást. Azzal az elképzeléssel, hogy közösen megtanuljuk a lexikonok használatát, a világtalasz és a képeslapok segítségével bejárjuk a földet. — Ez nem sikerült. A gyerekeket csak a játék, mese, vetítés érdekelte. Engedtem akaratauknak, hiszen tisztában voltam azzal, hogy elveszíthetem őket. Így játszottunk zálogosít, „Amerikából jöttem”-et, vetítettem diafilmet, hangosfilmet kölcsönöztem, mesét olvastam fel, melyet dramatizáltunk is. Közben 10 perces ismeretbővítő foglalkozást iktattam be. S a gyerekek jöttek, énekeltek, játszottak.

Ezzel talán elérkeztem a mai napig, amikor elmondhatom, hogy 8 órai munka után, tanulás előtt, könyvtárat vezetni, kölcsönözni, nevelni türelemmel, nem könnyű, sőt *nehezebb, mint gondoltam*. De hiszem azt, hogy munkám jó vágá-

nyon indult el, nem haszontalan, s eredményeként egyre több emberrel sikerült megszerettetni a könyvet. S egyszer majd mint szakképzett könyvtáros léphetek

olvasóim elé, nagyobb szaktudással, de továbbra is változatlan szeretettel.

Csikós Magdolna

A főiskolai könyvtár az oktatás és a kutatás fontos segítője

Az alábbi írást szerzője, a pécsi Pollack Mihály Műszaki Főiskola gépészeti karának igazgatója hozzászólásnak szánta a Csoboth Attila által felvázolt normatívatervezethez. (A főiskolai könyvtárak helyzete és fejlesztése. Könyvtáros, 1972. november). A szerző tehát *nem könyvtáros*, megállapításai mégis tanulságosak lehetnek az érdekeltek számára, mivel éppen egy főiskolai vezető oktató vélekedéseit tükrözik ennek a fontos könyvtártípusnak szerepéről és fejlesztési lehetőségeiről.

A főiskolai könyvtár szerepét igen fontosnak tartom az oktató-nevelő munkában és a tudományos kutatói tevékenységben. Éppen ezért úgy vélem, a könyvtár vezetőinek és dolgozóinak gondoskodniuk kell arról, hogy *szolgáltatásaikat megismertessék az oktatókkal*. A műszaki oktatók javarésze nem, vagy csak töredékesen ismeri a könyvtár nyújtotta lehetőségeket, holott az ő feladatuk a hallgatókat a könyvtár, az irodalom használatára nevelni. A könyvtárosnak viszont együtt kell dolgoznia a mérnök-oktatóval. Ez csak úgy sikerülhet, ha legalább körvonalalaiban megismeri az oktató szakterületét.

Hovatartozás — szervezet

A könyvtár akkor tudja jól végezni munkáját, ha megteremtik számára a megfelelő működési feltételeket. Helyes, ha kiemelt központi egységként (osztályként) működik, és közvetlenül a főiskola vezetőjének, a főigazgatónak vagy helyettesének irányítása alá tartozik. Más megoldást — pl. a főigazgatói hivatalhoz vagy a gazdasági vezetéshez tartozást — helytelennek ítélek, mert ez valamilyen formában a működési és fejlődési irány torzulását jelenti. (Pl. a főigazgatói hivatal vezetése esetén óhatatlanul az adminisztrációs jelleg kerül előtérbe.) A könyvtárak jó működése csak így épülhet olyan átgondolt, központi koncepcióra, amelyben nincs helye részrehajló intézkedésnek.

Rendelkezzék a könyvtár tanszéki hálozáttal is, amelynek ágai szakmailag tartozzanak a könyvtárhoz, de szervezetiesen a tanszékhez. A tanszéken művelt tudományterület legfontosabb szakkönyveit a tanszék kezelje, de ezeknek ugyanúgy elérhetőnek kell lenniük a hallgatók számára, mintha a központi

könyvtárban volnának. A képzettséggel kapcsolatban hangsúlyozni kívánom a főiskola profiljának megfelelő műszaki alapismeretek fontosságát. A tanszéki könyvtár vezetőjétől pedig, aki pl. mérnök-oktató is lehet, meg kell követelni bizonyos könyvtárosi szakismeretet. Munkájukat ellenőrizze a tanszék és a könyvtár vezetője, és a végzett munkáért dotálni kell őket. A legjobb persze, ha lehetőség van a tanszéken könyvtárosi státusz létesítésére is. (Nagyobb tanszékeken esetleg úgy, hogy a könyvtáros munkaidejének egy részében más feladatokat is ellát. Ha — mint sok esetben — erre nincs költségvetési keret, akkor a kutatási segédzsemélyzet „tanszéki kutatások (TUKUFA)” terhére vagy a szerződéses munkák árbevételének terhére lehet a feltételeket megteremteni.)

A főiskola költségvetéséből meg kell határozni azt a keretet, amellyel a *könyvtár közvetlenül gazdálkodik*. A beszerzéseket a könyvtárak maguk intézzék, és minden beszerzés csak rajtuk keresztül legyen lebonyolítható. A költségvetés felhasználását az elsősorban oktatókból álló könyvtári bizottságnak kell meghatároznia.

A szolgáltatások

Legyen a könyvtárnak nagyobb *hallgatói jegyzetanyaga* is. S mivel a műszaki tudományokban a szakkönyveknél sokkal fontosabbak a *folyóiratok* és az egyéb kiadványok, fordítsák a beszerzési keret nagyobb hányadát ezekre. (A beszerzési keretbe nemcsak a közvetlen könyvtári költségvetés tartozik, hanem a tanszéki kutatások költségéről és a szerződéses munkákból származó árbevétel egy része is.) Fontosak a gyártmánykatalógusok, a prospektusok, a sza-